

Februari 2022

Uitvoeringsprogramma VANG – Huishoudelijk Afval

Herijking voor de periode t/m 2025

Met optimale afvalscheiding naar hoogwaardige recycling

VANG
huishoudelijk afval

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Stand van zaken Uitvoeringsprogramma VANG-HHA	4
3.	Uitvoeringsprogramma 2021-2025	6
4.	Kernactiviteiten Uitvoeringsprogramma VANG-HHA 2021-2025	9

1. Inleiding

Het doel van het Rijksbrede programma circulaire economie is om in 2050 volledig circulair te zijn. Om grondstoffengebruik verder te verlagen en te zorgen voor maximaal waardebehoud, verschuift de focus naar de voorkant van de productieketen. Hierbij wordt ingezet op waardebehoud van materialen en producten en creatie van nieuwe circulaire producten en diensten door in te zetten op andere circulariteitsstrategieën, zoals hergebruik, circulair ontwerp, delen, lenen en reparatie. Dit vormt de leidraad voor activiteiten vanuit het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie. Het Uitvoeringsprogramma bevat een mix aan instrumenten om de transitie naar een circulaire economie te bevorderen en een versnelling te realiseren, zoals stimuleren van circulair productontwerp en circulaire producteisen, bevorderen van circulaire ambachtscentra, versterken van producentenverantwoordelijkheid en bevorderen van circulair consumentengedrag. Ook verbetering van de kwaliteit van de deelstromen van afvalscheiding vormt een speerpunt.

Het Uitvoeringsprogramma Van Afval naar Grondstof - Huishoudelijk Afval (hierna VANG-HHA) is onderdeel van het Uitvoeringsprogramma circulaire economie. Binnen de keten-brede-aanpak van het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie is het VANG-programma specifiek gericht op het bevorderen van kwalitatief goede afvalscheiding door huishoudens. Voor huishoudens betekent een circulaire economie minder spullen gebruiken, producten langer gebruiken, hergebruiken en repareren, en afval meer en beter scheiden zodat het gerecycled kan worden. Zo dragen huishoudens eraan bij dat zo min mogelijk waardevolle grondstoffen weglekken en worden verbrand. Gemeenten hebben een zorgplicht voor het inzamelen van huishoudelijk afval en zijn samen met hun inwoners aan zet voor goede scheiding van huishoudelijk afval. Hoogwaardige afvalscheiding bij huishoudens is essentieel voor hoogwaardige recycling en is daarmee één van de schakels die nodig zijn om gesloten ketens en een circulaire economie te bereiken.

Het nieuwe Uitvoeringsprogramma VANG-HHA 2021-2025 heeft als doel om in lijn met de Europese Kaderrichtlijn Afvalstoffen, de kwaliteit van de ingezamelde huishoudelijke afvalstromen te verhogen en daarmee de recycling te verbeteren. Het programma 2021-2025 heeft als motto: met optimale afvalscheiding naar hoogwaardige recycling. De kern van het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA is daarmee om gemeenten te helpen bij het volbrengen van hun taak in de keten om afval goed te scheiden, te voorkomen dat waardevolle grondstoffen worden verbrand en zo een bijdrage te leveren aan een circulaire economie.

Het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA is een initiatief van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) als vertegenwoordiger van gemeenten, de NVRD als vertegenwoordiger van gemeenten en hun publieke afvaldiensten en Rijkswaterstaat als uitvoerder namens het ministerie van IenW. Het ministerie van IenW is opdrachtgever en is binnen het Uitvoeringsprogramma verantwoordelijk voor de beleidsvorming en implementatie van (Europese) wet- en regelgeving. Rijkswaterstaat is samen met de andere uitvoeringpartners VNG en NVRD verantwoordelijk voor de uitvoering van het programma. Het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA is opgesteld om gemeenten handvatten te geven voor het opstellen en uitvoeren van hun beleid voor scheiding van huishoudelijk afval. Het programma helpt gemeenten door kennisuitwisseling en -overdracht te faciliteren tussen verschillende gemeenten en waar nodig directe ondersteuning te bieden.

2. Stand van zaken Uitvoeringsprogramma VANG-HHA

Het programma VANG-HHA beslaat de periode van 2015 tot 2025. Het programma is eerst geconcretiseerd in een Uitvoeringsprogramma voor de jaren 2015-2017 en vervolgens voor de jaren 2018-2020. De ambitie van het programma was om 75% afvalscheiding en 100 kilo restafval per inwoner in 2020 te realiseren. Mede door het Uitvoeringsprogramma is in die periode een duidelijke trendbreuk zichtbaar naar meer afvalscheiding van huishoudelijk afval en een afname van de hoeveelheid restafval. Gemeenten hebben forse stappen gezet bij het verbeteren van huishoudelijke afvalscheiding. De ambities voor 2020 zijn duidelijk dichterbij gekomen maar worden in de meeste gemeenten nog niet gerealiseerd. Concluderend ontstaat het volgende beeld:

- Gemeenten hebben ambitieuze beleidsdoelen voor afvalscheiding en/of hoeveelheden restafval voor zichzelf geformuleerd en steeds meer gemeenten zijn in staat om hiervoor beleid te formuleren en daaraan uitvoering te geven. Inwoners worden gemotiveerd en gefaciliteerd om hier een bijdrage aan te leveren.
- Afvalscheiding heeft hierdoor een enorme impuls gekregen. Dit heeft voor verschillende deelstromen geleid tot een aanzienlijke toename in de hoeveelheden gescheiden ingezameld afval.
- Als neveneffect lijkt de kwaliteit van bepaalde deelstromen echter onder druk te staan, wat nadelige gevolgen heeft voor de daadwerkelijke recycling.
- De maatregelen in reactie op het coronavirus hadden in 2020 ook een duidelijke impact op de hoeveelheid afval dat bij Nederlandse huishoudens vrijkomt. Door o.a. meer thuiswerken en het werken in en opruimen van huis en tuin was er sprake van een stijging in de hoeveelheid huishoudelijk afval.

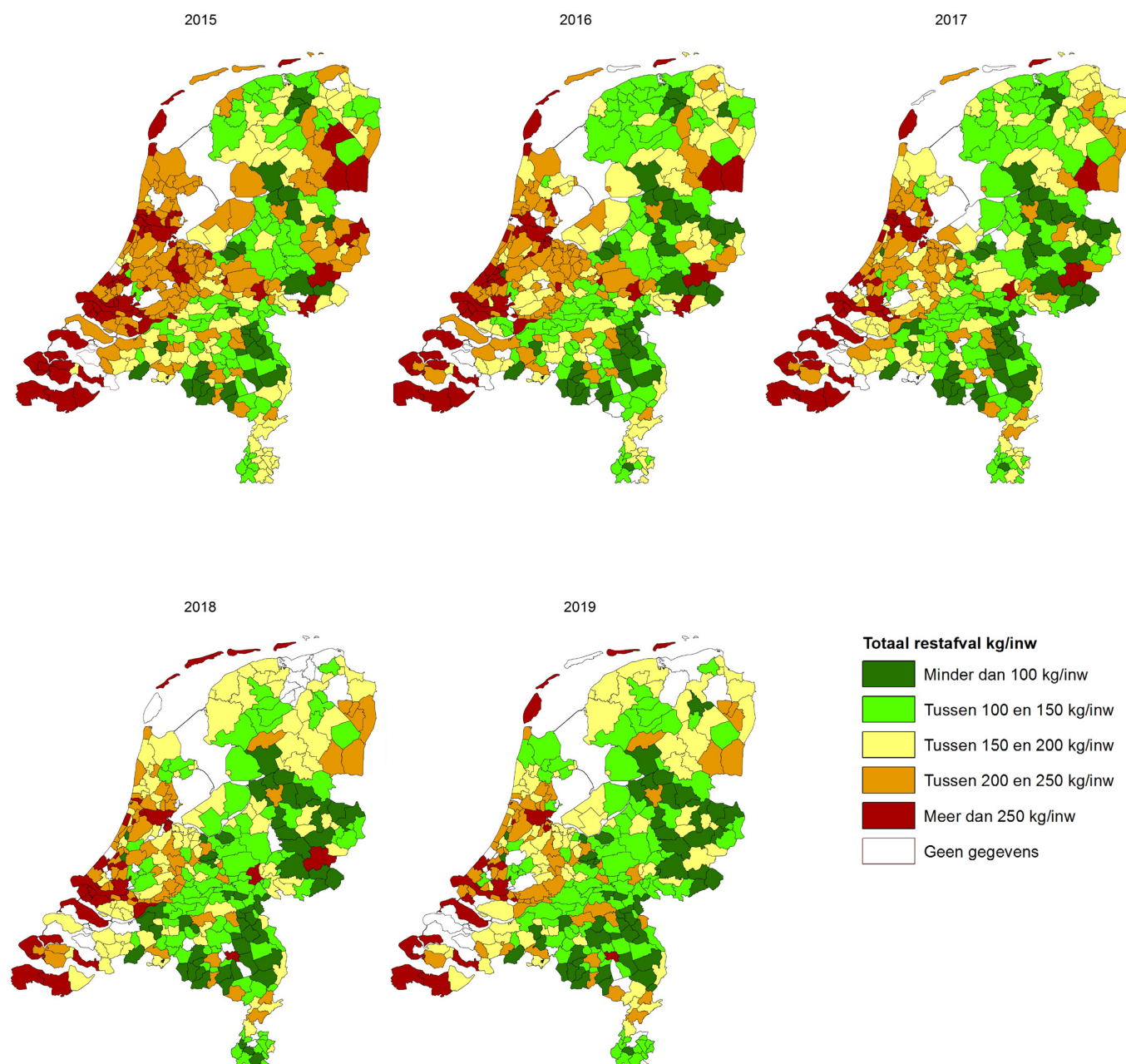
Op basis van de CBS-gegevens uit de jaarlijkse vragenlijst bij gemeenten is de stand van zaken in 2020 als volgt:

- Ten opzichte van 2014 is de hoeveelheid gescheiden deelstromen toegenomen met ruim 1.000 kton. Dit resulteerde in een afname van de hoeveelheid restafval met ongeveer 880 kton. De Nederlandse bevolking is sinds 2014 gegroeid met 0,5 miljoen inwoners. Daardoor is niet één op één op te maken dat de stijging van de gescheiden deelstromen tot eenzelfde daling heeft geleid van het restafval.
- De hoeveelheid restafval is substantieel gedaald. Gemiddeld is de jaarlijks aangeboden hoeveelheid restafval per inwoner in de periode 2015-2020 van 240 kg naar ongeveer 180 kg gegaan.
- De afgenomen hoeveelheid restafval en de toegenomen hoeveelheid deelstromen die gerecycled worden betekenden een CO₂-besparing van ongeveer 500 kton CO₂ ten opzichte van 2015 (exclusief nascheiding). Deze CO₂-besparing is vastgesteld op basis van de meest recente inzichten in de CO₂-kentallen voor recycling van deelstromen.
- In 2020 behaalden 112 van de in totaal 355 gemeenten een percentage afvalscheiding van 75% of hoger, in 2015 waren dit 30 van de 393 gemeenten.
- In totaal hadden 56 gemeenten minder dan 100 kg restafval per inwoner in 2020. Met een gemiddelde van 180 kg restafval per inwoner zijn er ook gemeenten die daar fors boven zitten.

Onderstaande tabel geeft een weergave van de cijfermatige resultaten van het VANG-HHA programma ten opzichte van 2015.

	2015	2020
Afvalaanbod (kg/inw)	496	521 (492 kg/inw in 2019)
Hoeveelheid restafval (kg/inw)	240	180
- waarvan recyclebaar(%)	Geen data beschikbaar	66
Afvalscheiding (%)	50	60
Recycling (Kra) (%)	Geen data beschikbaar	52,5
CO ₂ besparing (kton)	Geen data beschikbaar	500
<100 kg/inw restafval	31 van 393 gemeenten	56 van 355 gemeenten
>75% afvalscheiding	30 van 393 gemeenten	112 van 355 gemeenten

In figuur 1 hieronder is de ontwikkeling in de hoeveelheid huishoudelijk restafval te zien per gemeente tussen 2015 en 2019. Het is duidelijk dat Nederland steeds groener kleurt, ofwel minder dan 150 kg restafval per inwoner per jaar genereerd. Ook in de Randstad wordt het aandeel rode (meer dan 250 kg) of oranje (200-250 kg) gemeenten duidelijk kleiner.

Figuur 1: Ontwikkeling hoeveelheid huishoudelijk restafval per gemeente (2015 - 2019)

3. Uitvoeringsprogramma 2021-2025

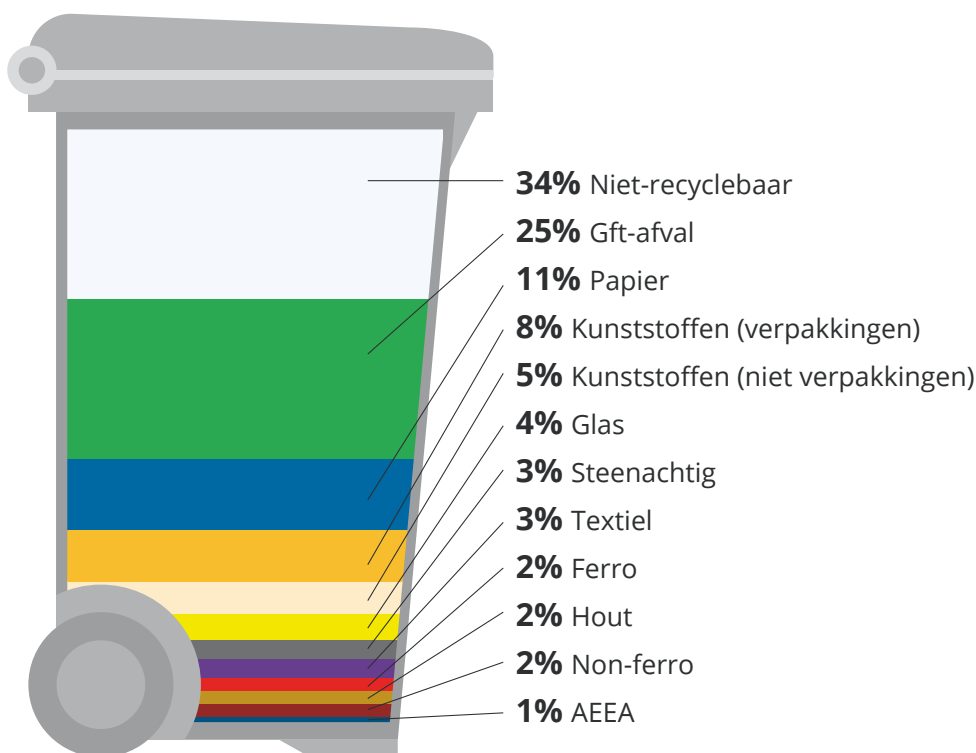
Het Uitvoeringsprogramma dat voor u ligt geeft invulling aan de uitvoering van het programma VANG-HHA voor de jaren 2021-2025. Voor de periode 2021-2025 blijft het streven om door middel van goede afvalscheiding hoogwaardige recycling te faciliteren, maar het accent komt sterker te liggen op hoogwaardigere (kwalitatief betere) ingezamelde stromen. Daarnaast kijken gemeenten voor bepaalde reststromen ook naar mogelijkheden om de hoeveelheid afval te beperken door waar mogelijk in te zetten op preventie. Ook hierbij verleent het VANG programma ondersteuning.

Op dit moment wordt 52,5% van het huishoudelijk afval in Nederland gerecycled. Op basis van de Europese Kaderrichtlijn Afvalstoffen is vereist dat in 2025 minimaal 55% van het stedelijk afval¹ gerecycled wordt. Verbetering van de scheiding van huishoudelijk afval kan hier op twee manieren een bijdrage aan leveren.

Ten eerste bestaat tweederde van het fijn huishoudelijk restafval uit recyclebaar materiaal, waarvan nog altijd veel waardevolle materialen in de verbrandingsoven belanden. Figuur 2 hieronder geeft weer welke recyclebare materialen er aanwezig zijn in fijn huishoudelijk restafval.

Ten tweede is de kwaliteit van de deelstromen die gescheiden worden ingezameld niet altijd optimaal. Dit komt o.a. door vervuiling en de aanwezigheid van stoorstoffen.

Het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA 2021-2025 richt zich op deze twee aspecten.

Figuur 2: Samenstelling fijn huishoudelijk restafval (in 2019) met daarin het onderscheid tussen wel en niet recyclebare deelstromen

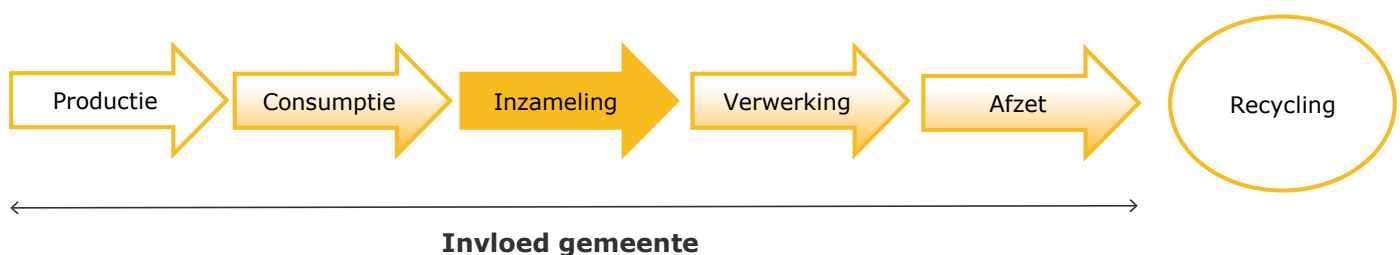
¹ Stedelijk afval is: a) gemengd afval en gescheiden ingezameld afval van huishoudens, met inbegrip van papier en karton, glas, metaal, plastic, bioafval, hout, textiel, verpakking, afgedankte elektrische en elektronische apparatuur, afgedankte batterijen en accu's, en grofvuil, met inbegrip van matrassen en meubels; b) gemengd afval en gescheiden ingezameld afval uit andere bronnen indien dat afval in aard en samenstelling vergelijkbaar is met afval van huishoudens; Stedelijk afval omvat niet afval van productie, landbouw, bosbouw, visserij, septische tanks en het riolerings- en zuiveringsstelsel, met inbegrip van zuiveringsslib, afgedankte voertuigen of bouw- en sloopafval. Deze definitie doet geen afbreuk aan de toewijzing van verantwoordelijkheden voor afvalbeheer tussen publieke en private actoren.

Op basis van het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA 2021-2025 en behoefte-inventarisaties bij gemeenten wordt jaarlijks een werkplan opgesteld. Dit gebeurt o.a. via de reguliere overleggen met gemeenten, zoals Ambtelijke werkgroep Afval van VNG/NVRD. In 2022 wordt verder onderzocht hoe het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA bijdraagt aan de systeemverandering die nodig is voor de circulaire economie. Daarbij wordt voortborduurde op het doelentrajec van uit het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie. De uitkomsten kunnen aanleiding geven tot het bijsturen van het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA en/of de jaarlijkse werkplannen.

Reikwijdte Uitvoeringsprogramma VANG-HHA

Deelstromen die gescheiden worden, kunnen niet altijd (volledig) worden gerecycled. Dit kent verschillende oorzaken. Niet alles kan gerecycled worden, zoals asbest. Deze stromen moeten wel gescheiden worden ingezameld om veilig verwerkt te kunnen worden. Ook is een deel van de ingezamelde producten en materialen niet circulair en/of toekomstbestendig ontworpen (zoals bepaalde verpakkingen of textiel van lage kwaliteit) en heeft geringe restwaarde. Dit leidt tot problemen bij de verwerking en hoge verwijderingskosten (en/of lage opbrengsten) voor gemeenten. Gemeenten hebben een belangrijke rol in de inzameling, maar hebben beperkte invloed op de hoeveelheid en recyclebaarheid van de producten en materialen die zij inzamelen. Daarnaast blijven gemeenten (deels) afhankelijk van het gedrag van hun inwoners om de gewenste resultaten te kunnen realiseren. In figuur 3 is de relatieve invloed van gemeenten in de keten weergegeven. Hoe meer gekleurd de pijl is, hoe meer invloed de gemeente heeft:

Naast de inzet van het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA, gericht op de hoogwaardige afvalscheiding van huishoudelijk afval, wordt door middel van andere programma's en beleidsmaatregelen binnen het kader van het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie ingezet op andere ketenschakels die nodig zijn voor een circulaire economie, waaronder afvalpreventie. Voorbeelden hiervan zijn het verbieden van specifieke producten; het opnemen van ontwerpeisen in wetgeving zodat producten een langere levensduur hebben en beter recyclebaar, repareerbaar of herbruikbaar zijn; het verantwoordelijk stellen van producenten voor de kosten van inzameling en van recycling middels Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid. Met deze beleidsinzet worden andere spelers eerder in de keten verantwoordelijk gesteld, met als inzet te voorkomen dat (huishoudelijk) afval onder de publieke verantwoordelijkheid van gemeenten moet worden ingezameld. De uitvoering van genoemde beleidsinstrumenten is in volle gang maar deze vallen buiten de reikwijdte van het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA. Het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA is er specifiek op gericht gemeenten te ondersteunen hun zorgplicht zo goed mogelijk uit te voeren. Uiteraard kunnen gemeenten via het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA problemen signaleren die gemeenten niet kunnen oplossen. Zoals de ervaringen van gemeenten met niet recyclebare materialen of problemen in het ontwerp van producten. Deze ervaringen kunnen nuttige input bieden voor andere programma's of ketenpartners waar deze zaken opgepakt kunnen worden.

Figuur 3: invloedssfeer gemeenten m.b.t. recycling

De rol van gemeenten

De voornaamste doelgroep van het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA zijn gemeenten. Dit is omdat gemeenten een wettelijke zorgplicht hebben voor de inzameling van huishoudelijk afval. Gemeenten zijn sinds 1 juli 2020 wettelijk verplicht om gft-afval, papier, metaal, kunststof, glas en elektronische apparatuur gescheiden in te zamelen. Op die datum trad het besluit gescheiden inzameling in werking. Vanaf 1 januari 2025 moeten ook textiel en gevaarlijke afvalstoffen gescheiden worden ingezameld. In het Activiteitenbesluit zijn verplichtingen voor gemeenten opgenomen als het gaat om de scheiding van grof huishoudelijk afval op milieustraten.

Gemeenten bepalen een afvalinzamelstrategie die past bij de gemeentelijke ambitie en lokale context en leggen die vast in beleids- en uitvoeringsplannen. Gezien de hierboven genoemde uitdagingen zal de focus hierin verbreed moeten worden van kwantiteit (kilo's) naar ook kwaliteit (stromen met zo min mogelijk vervuiling) en daadwerkelijke recycling. Hiervoor hebben gemeenten inzicht nodig in wat er met hun ingezamelde grondstoffen en restafval gebeurt zodat ze hierop beter kunnen sturen en hun strategie daarop kunnen afstemmen. Voor sommige stromen kunnen gemeenten ook via verwerkingscontracten sturen op hoogwaardige recycling. Uiteindelijk is het aan gemeenten om een juiste balans te vinden tussen de kosten, de dienstverlening en het milieurendement.

4. Kernactiviteiten Uitvoeringsprogramma VANG-HHA 2021-2025

In het restafval zit nog veel recyclebaar materiaal. Zo bevatte het niet gescheiden restafval in 2019 de volgende recyclebare stromen: 25% gft-afval, 13% kunststoffen, 11% papier/karton, 4% glas, 3% textiel. Ook zit er nog zo'n 8% incontinentiemateriaal in het fijn huishoudelijk restafval dat (in de toekomst) gerecycled kan worden. Om de recycling van al die stromen mogelijk te maken moet het afval beter gescheiden worden én moeten de gescheiden deelstromen een goede kwaliteit hebben.

Via het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA wordt aan gemeenten algemene en specifieke kennis en ondersteuning geboden. De algemene ondersteuning is gericht op integrale strategieën en systemen van afvalinzameling en op communicatie richting burgers. De specifieke ondersteuning is gericht op materiaalstromen zoals bijvoorbeeld gft-afval, PMD, textiel en oud papier en karton. Het scheiden van afval en de inzameling ten behoeve van recycling zijn nog steeds in ontwikkeling. De bestaande kennisbasis en de ondersteunende activiteiten worden dan ook voortdurend aangevuld en geactualiseerd. Daartoe wordt ook vanuit het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA voortdurend nieuw onderzoek uitgezet. De website www.vang-hha.nl geeft een actueel overzicht van alle activiteiten en middelen die ter ondersteuning worden aangeboden en biedt tevens een kennisbibliotheek, een nieuwsbrief geeft de laatste actualiteiten uit de praktijk en onderzoek. Daarmee wordt aan gemeenten actief een breed en samenhangend pakket geboden van zowel procesmatige als inhoudelijke ondersteuning.

Dit programma zet in op de inzameling van schone afvalstromen. Als de inzet van gemeenten hetzelfde is als de afgelopen jaren én de andere ketenspelers in de afzonderlijke ketens hun verantwoordelijkheden nemen de inzamelde stromen te recyclen, is de Kaderrichtlijn afvalstoffen gestelde doelstelling van 55% recycling in 2025 voor het aandeel huishoudelijk afval binnen bereik. De daarop volgende doelstelling uit de Kaderrichtlijn afvalstoffen is: 60% recycling in 2030.

Algemene ondersteuning

Inzamelsysteem

Het is belangrijk dat gemeenten een afgewogen keuze kunnen maken voor hun systeem van afvalinzameling. Daarvoor moeten zij niet alleen inzicht hebben in de verschillende systemen, kosten en effecten, maar vooral scherp krijgen wat de gevolgen van deze keuzes zijn voor de kwaliteit van de deelstromen. Zonder een goede kwaliteit is het immers lastig om tot de gewenste recycling te komen. Hiertoe worden in de periode 2021-2025 de volgende middelen ingezet:

- VANG-Support. Hierbij wordt aan gemeenten ondersteuning geboden bij VANG-gerelateerde onderwerpen, zoals: voorbereiden van een diftar-systeem, vormgeven en ondersteunen van bewonersparticipatie, inzamelingsmethoden voor binnenstedelijk gebied enz.
- Benchmark Huishoudelijk afval. Hierbij worden deelnemende gemeenten ondersteund om hun afvalprestaties te specificeren en analyseren. Dit biedt objectieve sturingsinformatie die gemeenten de gelegenheid biedt om in gezamenlijke bijeenkomsten te leren van elkaars aanpak, inzichten en innovaties.
- Sturingsmogelijkheden grondstoffenstromen. Een volledig en actueel inzicht in de grondstoffenstromen (ook verder in de keten) helpt gemeenten om hierop te sturen. VANG-HHA zal een verkenning uitvoeren en concrete sturingsmogelijkheden aanbieden.
- Handreikingen ten behoeve van de introductie van een diftarsysteem, zoals de communicatiehandleiding 'communicatie en diftar'. Deze handreikingen bieden houvast bij de keuze van de meest geschikte vorm van diftar en de financiële implicaties in de lokale situatie.
- Gemeentelijke beleidsplannen. Gemeenten stellen beleidsplannen op om invulling te geven aan hun zorgplicht. Via deze beleidsplannen leveren gemeenten een bijdrage om van afvalstoffen tot grondstoffen te komen. VANG-HHA stelt handreikingen op om gemeenten hierbij te ondersteunen.
- Ontwikkeling van een platform/leernetwerk Bijplaatsingen. In het leerplatform/netwerk worden de neveneffecten van bepaalde inzamelsystemen onder de aandacht gebracht en aangepakt om een goede kwaliteit van deelstromen te bewaren.

- Argumentenkaart bron- en nascheiding PMD. Deze biedt een overzicht van de argumenten voor en tegen bron- nascheiding van PMD zodat de gemeente in staat is een rationele keuze te maken voor de lokale situatie.
- Voor een tijdige bijsturing van beleid is inzicht nodig en dus actuele gegevens over de afvalscheiding en recycling van afvalstromen. Ook vanuit maatschappelijk perspectief is inzicht wenselijk over de inzameling en verwerking van grondstoffenstromen. Vanuit het programma wordt daarom meegedacht of en op welke wijze data kunnen worden verbeterd en ingezet om op termijn tot sturingsinformatie op gemeentelijk niveau en branchestatistieken op landelijk niveau te komen.
- Daarnaast worden gemeenten ondersteund om inwoners te motiveren bij te dragen aan de hogere treden van de afvalhiërarchie die van belang zijn voor de circulaire economie, zoals hergebruik en afvalpreventie.

Ondersteuning materiaalstromen

De afgelopen jaren lag de focus op de kwantiteit van het restafval en de gescheiden stromen. Hierbij is gestuurd op een generieke aanpak en strategieën en methoden voor de afvalstromen. Voor het verhogen van de recyclingvolumes is het nodig dat zowel de hoeveelheid als de kwaliteit van gescheiden deelstromen verder stijgt. Gemeenten zamelen veel materiaalstromen in. Het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA richt zich in het bijzonder op de stromen gft-afval, PMD, oud papier en karton, textiel, luiers en grof huishoudelijk afval, waar specifieke uitdagingen liggen waaronder het verbeteren van de kwaliteit. Deze uitdagingen vragen een materiaalstroom-specifieke aanpak met betrokkenheid van ketenpartijen. Hieronder is voor de recyclebare stromen die het meest terug te vinden zijn in het restafval en voor de ingezamelde stromen die vaak vervuild zijn, aangegeven welke middelen ingezet worden om inzameling voor recycling te bevorderen. Daarnaast blijft het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA zich inzetten op het verhogen van de gescheiden inzameling van overige materiaalstromen.

Communicatie en gedragsbeïnvloeding

Eenduidige communicatie over afvalscheiding is van groot belang. Daarom worden gemeenten actief ondersteund bij de communicatie naar hun inwoners. Hiertoe worden o.a. de volgende middelen ingezet:

- Eenduidig en verbindend beeldmerk afvalscheiding. Dit beeldmerk is ontwikkeld na uitgebreid consumentenonderzoek. Het streven is dat alle actoren die betrokken zijn bij communicatie over afvalscheiding dit verbindend beeldmerk opnemen in hun communicatie-uitingen. Het beeldmerk wordt begeleid met een handboek, presentaties en animatiefilms.
- VANG spant zich in om uniforme Wel/Niet lijsten door alle gemeenten te laten hanteren in hun communicatie met hun burgers.
- Communicatietool afvalscheiden. Dit is een interactieve handreiking die gemeenten ondersteunt bij het ontwikkelen van effectieve communicatie-interventies. Recente inzichten in het sturen van het (scheids)gedrag van burgers spelen hierin een belangrijke rol.
- Communicatie en diftar. Communicatiehandleiding ten behoeve van de introductie van een diftar-systeem, gebaseerd op praktijkvoorbeelden van ervaringsgemeenten.
- Pictogrammen. Het eenduidig gebruiken van pictogrammen kan bijdragen aan gewenst gedrag rond afvalscheiding. (Europese) ontwikkelingen rond het uniformeren van pictogrammen worden gevolgd en waar opportuun praktisch vertaald naar gemeenten, producenten, inzamelaars en verwerkers van de verschillende deelstromen.

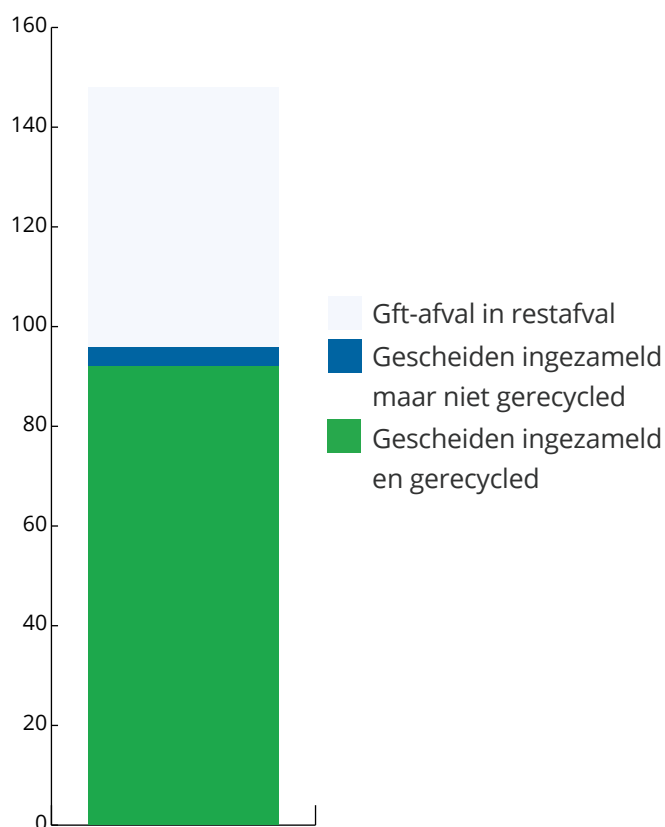
**Samen geven
we afval een
nieuw leven**

Gft-afval

Het goed scheiden van gft-afval is van cruciaal belang, ook voor de recycling van andere materiaalstromen. Er zit nog veel gft-afval in het restafval. Dit betreft met name groente-, fruit- en etensresten (gfe). Niet alleen in het restafval van de hoogbouw, maar ook van de laagbouw. Extra aandacht voor het scheiden van het gft-afval is daarom nodig, eventueel via een wijk-specifieke aanpak. In de kern is het gescheiden houden van vaak natte organische gft-stromen en droge (anorganische) stromen als PMD, textiel of oud-papier, een startpunt van goede afvalscheiding. Daarmee is het een prioritaire stroom binnen dit VANG-HHA programma. Daarnaast zit er ook veel vervuiling in het gft-afval dat in het restafval thuishoort, zoals bio afbreekbare verpakkingen. Dit gaat ten koste van de kwaliteit van het gft-afval en de mogelijkheid om er compost van te maken. Ook de aanwezigheid van gft-stromen in bijvoorbeeld het PMD heeft een sterk negatieve invloed op de kwaliteit en de recyclebaarheid van de stroom. Verder beperkt de aanwezigheid van gft-afval de mogelijkheden HHA-restafval na te scheiden. Gft-afval moet verplicht gescheiden worden ingezameld op basis van de Kaderrichtlijn Afvalstoffen. Het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA ondersteunt gemeenten bij de scheiding van gft-afval met kennis en expertise. Hierbij wordt extra aandacht geschonken aan kwaliteitsaspecten. Het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA stelde het *Aanvalsplan gft-afval en textiel, naar meer en schonere deelstromen op*. Op basis van dit plan wordt een samenhangend geheel aan projecten uitgevoerd en kennis ontwikkeld samen met de Vereniging Afvalbedrijven. Hiertoe worden onder meer de volgende middelen ingezet:

- Uniforme Wel/Niet-lijst. In gezamenlijkheid met inzamelaars, verwerkers en gemeenten heeft het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA een uniforme Wel/Niet-lijst opgesteld. De ondubbelzinnigheid en het gebruik van de lijst is met burgerpanels getoetst. Het Uitvoeringsprogramma spant zich in om deze uniforme lijst door alle gemeenten te laten hanteren in hun communicatie met hun burgers. Deze lijst is reeds verwerkt in de afvalscheidingswijzer van Milieu Centraal.
- Bijeenkomsten en webinars gericht op de ontwikkeling, overdracht en uitwisseling van kennis en praktijkervaringen met betrekking tot de hoeveelheid en kwaliteit van gft-afval.
- Handboek Regie op kwaliteit van gft-afval: Dit is

Hoeveelheid gft-afval (kg/inw)

bestemd voor gemeenten en inzamelaars en bundelt zowel fundamentele als praktijkkennis. Het handboek vormt mede de basis voor het leernetwerk.

- Het leernetwerk "Pak de regie op kwaliteit van gft-afval". Dit is een netwerk voor gemeenten en inzamelaars waarin actief kennis en ervaringen worden uitgewisseld over alle factoren en processen die relevant zijn om tot een hoge kwaliteit gft-afval te komen. In het leernetwerk wordt o.a. gebruik gemaakt van het handboek Regie op kwaliteit.
- Maatwerktrajecten kwaliteit. De praktijk heeft uitgewezen dat in de gehele inzamelketen informatie niet wordt gedeeld, waardoor er onvoldoende ingespeeld wordt op signalen die de kwaliteit kunnen verbeteren. Daarom wordt via een maatwerktraject kwaliteit, samen met gemeente, inzamelaar(s) en verwerker(s), op locatie gekeken naar mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit van gft-afval.
- Handreikingen over de aanpak van de vervuiling en het verbeteren van de kwaliteit via verwerkingscontracten. Deze handreikingen bieden gemeenten en inzamelaars/verwerkers interventiestrategieën om vervuiling aan te pakken en de kwaliteit van het gft-afval te verhogen in aanbestedingen voor afvalinzameling.
- Netwerk Innovatie Stedelijke Afvalinzameling.

Dit netwerk is gericht op de specifieke afvalproblematiek van de dichtbebouwde stedelijke omgeving, onder meer ten aanzien van de kwaliteit van gft-afval. Deze groep van vooral grote(re) gemeenten pakt samen specifieke (o.a.) gft-afval problemen aan en deelt vervolgens de opgebouwde kennis in periodieke kennisbijeenkomsten.

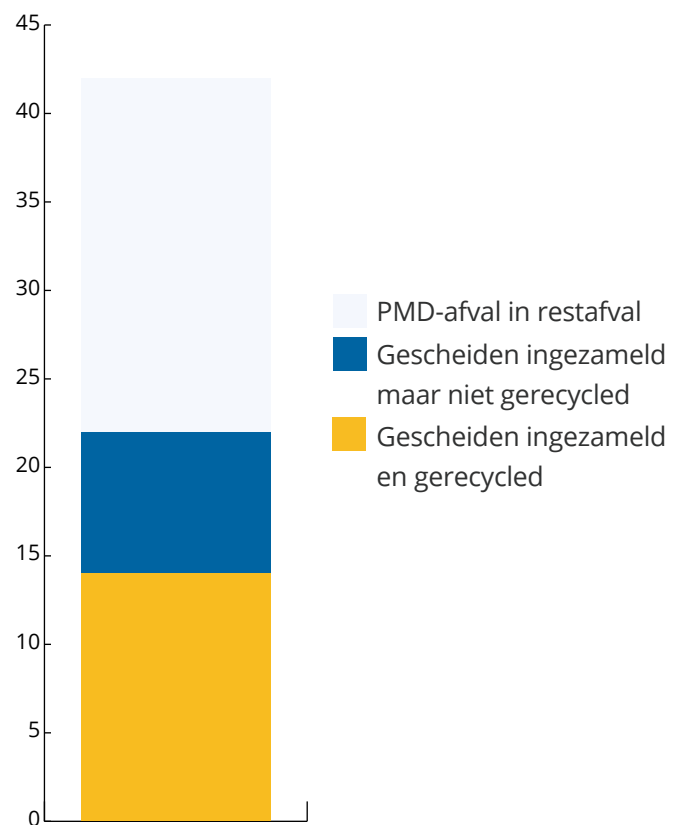
- Ontkrachten valse claims composteerbare verpakkingen. De afvoer van al dan niet-composteerbare verpakkingen via het gft-afval zorgt voor veel problemen in de verwerking en de afzet van het geproduceerde compost. Op basis van nader onderzoek worden de valse claims van de composteerbaarheid ontkracht en wordt hierover krachtig gecommuniceerd.

PMD

Veel gemeenten zamelen plastic en metalen verpakkingen en drankenkartons in middels bron-gescheiden PMD. Producenten zijn verantwoordelijk voor de kosten van inzameling, sortering en recycling van verpakkingen op basis van de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid die hierop van toepassing is. Gemeenten zamelen PMD in en krijgen hiervoor een inzamelvergoeding van het Afvalfonds Verpakkingen. In diverse gemeenten is er discussie over de kwaliteit van de ingezamelde PMD stroom en of deze voldoet aan de daarvoor afgesproken criteria. Deze goede kwaliteit is nodig om zoveel mogelijk van het ingezamelde materiaal ook daadwerkelijk hoogwaardig te recyclen. Gemeenten worden geconfronteerd met het afkeuren van ingezameld PMD dat teveel vervuiling zou bevatten. Dit leidt ook tot financiële onzekerheden. Plastic en metalen moeten verplicht gescheiden worden ingezameld op basis van de Kaderrichtlijn Afvalstoffen. Het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA ondersteunt gemeenten bij het realiseren van een PMD-stroom van goede kwaliteit. Hierbij wordt samengewerkt met de inzamelaars en het Learning Center Kunststof Verpakkingafval in het Platform Ketenoptimalisatie. Hiertoe zullen onder meer de volgende middelen worden ingezet:

- Wel/Niet-lijst PMD. Uniforme informatie over wat wel en niet als PMD ingezameld mag worden, draagt bij aan het oplossen van mogelijke onduidelijkheden en daarmee het voorkomen van ongewenste (stoof)stoffen. Deze lijst zal gestroomlijnd worden met andere (nog te ontwikkelen) Wel/Niet-lijsten zodat ook daar de gewenste eenduidigheid in ontstaat.
- Bijeenkomsten en webinars gericht op ontwikkeling,

Hoeveelheid PMD (kg/inw)

overdracht en uitwisseling van kennis (o.b.v. gedane onderzoeken) en praktijkervaringen betreffende de hoeveelheid en kwaliteit van PMD.

- Interactieve zelfbeoordelingstool PMD. Deze geeft verbeteropties voor de gemeentelijke PMD-inzameling en de verwachte effecten daarvan waarbij ook de relatie systeemkosten en kwaliteit inzichtelijk wordt gemaakt.
- Onderzoek 'inzamelsystemen PMD; integrale focus op kosten, respons en kwaliteit'. Dit reeds gepubliceerde rapport ondersteunt gemeenten in het maken van een integrale afweging bij het optimaliseren van de inzameling van PMD. Het rapport is opgesteld als praktische en handzame samenvatting van onderzoeksresultaten en is omgezet in handelingsperspectieven voor gemeenten.
- Casussen-overzicht inzameling PMD. De effectiviteit van verschillende inzamelsystemen is inzichtelijk gemaakt aan de hand van praktijkcasussen.
- Argumentenkaart bron- en nascheiding PMD. Deze biedt een overzicht van de argumenten voor en tegen bron- en nascheiding van PMD zodat de gemeente in staat is een rationele keuze te maken voor de lokale situatie (zie ook kernactiviteiten inzamelsystemen).
- Handreiking kwaliteit PMD. Hierin worden best

practices gebundeld en worden aan gemeenten gerichte instrumenten en handelingsperspectieven geboden om de kwaliteit van de PMD-stroom te verbeteren (opgesteld in opdracht van Platform Ketenoptimalisatie, VNG).

- Ontwikkelen van een ketentraject en leernetwerk PMD voor gemeenten.

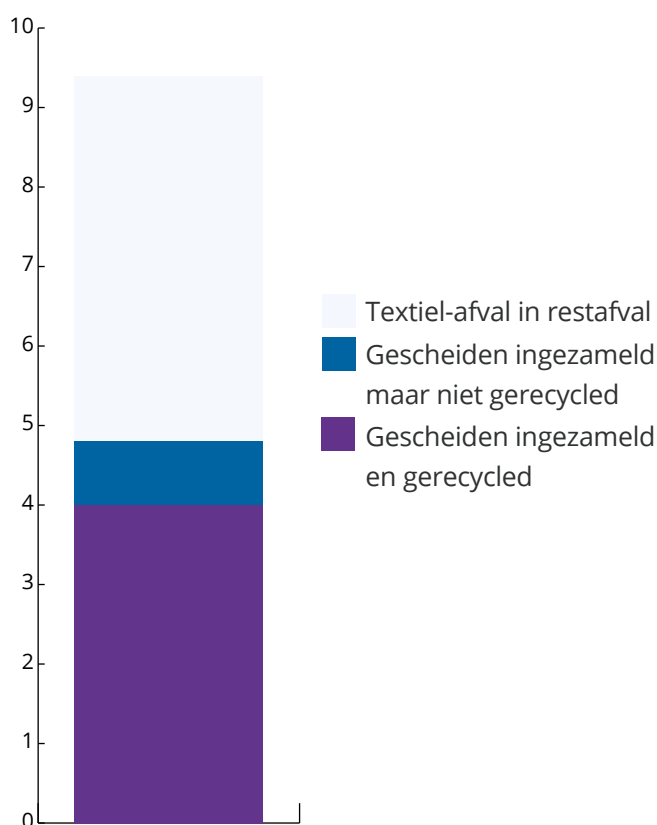
Textiel

Nog te vaak belandt textiel bij het restafval. Ook is veel gescheiden ingezameld textiel niet geschikt voor recycling door vervuiling en slechte kwaliteit. Ondergrondse containers worden vaak door inzamelaars/sorteerders van textiel als probleem gezien, omdat er vocht (regen- of grondwater) in terecht kan komen. Daarnaast neemt de verontreiniging met andere afvalstromen (restafval, maar ook glas, matrassen en injectienaalden) toe. Vervuiling van in een container ingezameld textiel met andere afvalstromen of met nat textiel kan ertoe leiden dat al het textiel in de container ongeschikt wordt voor hergebruikt of recycling. Of dat er meer kosten moeten worden gemaakt bij het inzamelen en/of het sorteren doordat al het textiel wordt besmet met andere afvalstromen en/of nattigheid.

Textiel moet verplicht gescheiden worden ingezameld vanaf 2025 op basis van de Kaderrichtlijn Afvalstoffen. Het streven is dat in 2023 een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid van kracht wordt voor kleding, huishoud- en woningtextiel (met uitzondering van vloerbedekking). Deze UPV krijgt in 2022 vorm, in overleg met de belanghebbende partijen. Het beleidsprogramma Textiel vormt het beleid en via het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA worden gemeenten met kennis en expertise ondersteund bij het gescheiden inzamelen van textiel. Daarbij wordt extra aandacht geschonken aan kwaliteitsaspecten. Hiertoe worden de volgende middelen ingezet:

- Wel/Niet-lijst textiel. Uniforme informatie over wat wel/niet in de textielbakken of zakken mag draagt bij aan het verbeteren van de kwaliteit en het verminderen van de niet-textielstromen die tezamen met textiel worden ingezameld. De Wel/Niet-lijst textiel is opgenomen in het Landelijk Afvalbeheerplan (LAP) en in het Handboek kwaliteit inzameling textiel. VANG zet zich in om zo eenduidig mogelijk te communiceren naar burgers.
- Regie op de textielketen, handboek voor gemeenten.

Hoeveelheid textiel (kg/inw)

Dit bundelt zowel fundamentele als praktijkkennis. Het handboek geeft sturingsinformatie en handelingsperspectieven voor inzameling, verwerking en contractering. Het vormt mede de basis voor het betreffende leernetwerk.

- Aanvalsplan gft-afval en textiel, naar meer en schonere deelstromen. Dit is samen met de afvalbedrijven ontwikkeld en biedt een samenhangend overzicht van de lopende projecten op deze onderwerpen en de geleerde lessen, met als doel schone stromen gft-afval en textiel in te zamelen.
- Ontwikkelen van een ketentraject Textiel voor gemeenten. Hierin wordt samen met gemeenten, inzamelaars en verwerkers op locatie gekeken naar mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit van textiel. Dit ketentraject bouwt voort op het leernetwerk "Pak de regie op kwaliteit textiel".
- Bijeenkomsten en webinars gericht op ontwikkeling, overdracht en uitwisseling van kennis en praktijkervaringen met betrekking tot de hoeveelheid en kwaliteit van textiel. Zoals het leernetwerk "Pak de regie op kwaliteit textiel". Dit is een netwerk voor gemeenten en inzamelaars waarin actief kennis en ervaringen worden uitgewisseld over alle factoren en processen die relevant zijn voor de kwaliteit van

textiel. Het leernetwerk wordt voortgezet om gemeenten voor te bereiden op de veranderende rol bij de invoering van de UPV textiel in 2023 en de verplichte inzameling in 2025.

Oud papier en karton (OPK)

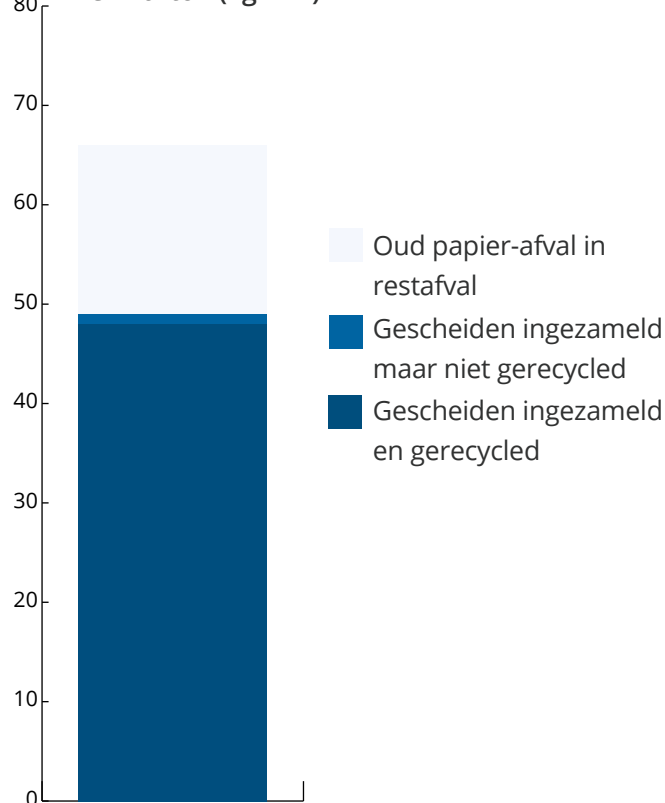
Bij de deelstroom oud papier en karton (OPK) gaat het om kranten, tijdschriften, print-en kopieerpapier, enveloppen, boeken, papieren zakken en kartonnen verpakkingen uit huishoudens. Na gescheiden inzameling is de minimumstandaard volgens het LAP3 recycling, zodat het OPK weer als grondstof voor de papierindustrie kan worden gebruikt. Van de vezels in het papier wordt nieuw papier en karton gemaakt. OPK moet op basis van de Kaderrichtlijn afvalstoffen gescheiden ingezameld worden. OPK uit voorscheiding wordt al in zeer grote mate hoogwaardig gerecycled. Niettemin belandt er nog een substantiële hoeveelheid papier in het restafval. Het terugwinnen van papier uit restafval door nascheiding is technisch mogelijk, echter vanwege geur en verminderde afzetkwaliteit geen optie. Het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA ondersteunt gemeenten bij het voorkomen dat recyclebaar papier in het restafval belandt. Hiertoe worden de volgende middelen ingezet:

- Wel/niet-lijst oud papier en karton. De scheidingswijzer Papier en Karton is opgesteld door PRN en geeft aan wat er wel of niet bij het oud papier mag. VANG-HHA brengt deze lijst actief onder de aandacht van gemeenten en zorgt zo voor een eenduidige communicatie van gemeenten richting hun burgers.
- Handreiking Ja/ja-sticker. Nog te vaak belandt ongelezen drukwerk in het restafval. Steeds meer gemeenten gebruiken de ja/ja sticker om de hoeveelheid ongeadresseerd drukwerk te verminderen. In de handreiking voor gemeenten zijn de ervaringen gebundeld met de introductie van de ja/ja-sticker die bij goed gebruik een grote bijdrage kan leveren op het verminderen van de hoeveelheid papier (in het restafval).
- Opstellen “aanvalsplan” oud papier en karton met ketenpartners, gericht op het verbeteren van de (kwaliteit van) de afvalscheiding in gemeenten.
- Ontwikkelen van een ketentraject en leernetwerk Oud Papier en Karton voor gemeenten.

Luiers

Luiers en incontinentiemateriaal komen bij het afval door zowel huishoudens als bedrijven en vormen een

Hoeveelheid oud papier en karton (kg/inw)

groot volume. Er bestaat geen wettelijke verplichting luiers gescheiden in te zamelen en er is ook nog onvoldoende capaciteit om deze afvalstroom in zijn geheel te kunnen recycleren. Wel zijn er perspectiefvolle initiatieven zoals ARN bij Nijmegen dat de verwerkingscapaciteit in 2021 vergroot heeft van 5 naar 15 kton per jaar. Tegelijkertijd wordt binnen het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA wel bekeken hoe deze toch omvangrijke stroom aangepakt kan worden om ook hier toe te werken naar inzameling en recycling. Hiertoe worden de volgende middelen ingezet:

- Advisering gemeenten, kinderdagverblijven en zorginstellingen om in de planvorming het inzamelen van luiers mee te nemen, maar invoering daarvan te laten wachten tot het moment dat er ook concrete mogelijkheid voor recycling is. Ook wordt een informatiepakket beschikbaar gesteld voor gemeenten over de inzameling van luiers.
- Advisering gemeenten die reeds luiers gescheiden inzamelen om in contact te blijven met initiatiefnemers voor recycling en de bestaande infrastructuur te handhaven.
- Onderzoek naar mogelijke instrumenten die ingezet kunnen worden om de luierketen te sluiten en duurzamer te maken.
- Bijeenkomsten en webinars gericht op ontwikkeling,

overdracht en uitwisseling van kennis en praktijkervaringen over luierpreventie en luierrecycling.

- Publicatie multi cyclus life cycle assessment (mLva) recycling van luiers versus verbranding van luiers en de nog uit te voeren mLca over wasbare luiers t.o.v. wegwerpluiers
- Publicatie van posters en flyers ter stimulering van gebruik van wasbare luiers. Deze posters en flyers worden bij gemeenten onder de aandacht gebracht.
- Doorontwikkeling van het protocol veilige recycling van luiers (het protocol is gepubliceerd op de website van LAP3).
- Uitvoeren van een pilot met wasbare luiers met meerdere kinderdagverblijven.

Grof huishoudelijk afval

Met bijna 30% van al het geproduceerde afval van huishoudens vormt grof huishoudelijk afval een substantieel deel van het afval. Deze categorie omvat een verzameling van verschillende deelstromen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om grof tuinafval, afgedankte apparaten, matrassen, puin en hout. Deze deelstromen worden vooral via de milieustraten ingezameld. Vanuit het Activiteitenbesluit dienen gemeenten een scheiding aan te brengen in minimaal 18 benoemde specifieke deelstromen of het restafval dient nagescheiden te worden.

VANG helpt gemeenten de milieustraten goed in te richten (via kennisuitwisseling) en wijst gemeenten op de mogelijkheden om het hergebruik van materialen te faciliteren.

Vanuit de Transitieagenda Consumptiegoederen wordt ingezet op circulaire ambachtscentra. Een circulair ambachtscentrum combineert de functies van een milieustraat, kringloopwinkel en reparatiewerkplaats en bevordert hergebruik en reparatie. Met de opgedane ervaring van deze circulaire ambachtscentra wordt duidelijk dat materialen langer in gebruik blijven, een tweede en zelfs derde leven krijgen, en de hoeveelheid grof huishoudelijk (rest)afval gereduceerd wordt. Gemeenten kunnen eenmalig subsidie aanvragen om een circulair ambachtscentrum op te richten.

Het is toegestaan om een passage of quote uit het Uitvoeringsprogramma VANG-HHA op te nemen, mits de titel wordt vermeld in de lopende tekst.

Publicatiedatum: februari 2022

Het programma VANG-HHA wordt uitgevoerd door:

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

www.vang-hha.nl

VANG
huishoudelijk afval